

શ્રી ભારતભુપાયનમ

ભારતવર્ષનાં ભલાં પિતામાતા

જોજમેરીના

ગરબા તથા સંવાદો

વ્યવસ્થા

અં સોં મુરજબાઈ ગિરધરદાસ.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૨૧૫

વાર્ષિક

પુસ્તકનું નામ વધોત્તર મરોન ૩૧૨૫૫

વિષય ટે - ૧૨૧

શ્રી ભારતભુપાચનમઃ

ભારત વર્ષનાં ભક્ષાં પિતામાતા

જોર્જમેરીના

ગરબા તથા સંવાદ.

રચનાર

સ્વ૦ સૌ૦ સુરજભાઈ ગિરધરદાસ

નડીઆદ મ્યુ૦ કન્યાશાળા નંબર ૩ નાં
મુખ્ય સ્ત્રી શિક્ષક.

ભાગ્યવંત ભૂમંડળે, ભારતના ભુપાલ;
જોર્જ તણે જશ જમજો, આશીષ દેછે બાલ.

છંપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

શીવલાલ છગનલાલ ચાંલેયા.

નડીઆદ.

આવૃત્તિ પહેલી. પ્રત ૧૦૦૦ સને ૧૯૧૪

કીંમત ૮-૨-૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
આ. સ. વા. ફ.
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ

૫૨૫૫

સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

શ્રી “જ્ઞાનભન્દર” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં શંકરરાય અમૃતરાયે છાપ્યાં.

સાંકડીશેરી રોડ-અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના.

પ્રસ્તાવના ગરબા લખનારના હાથે લખાઈ હોત તો તેનાપર વિશેષ અજવાળું પડત; પણ કમનશીએ આ પ્રસ્તાવના મારે લખવી પડી છે તેથી ખરી મતલબ બાજુપરજ રહેશે એ નિઃસંશય છે. પ્રસ્તાવના લખતા પહેલાં હૃદયોર્મિથી એ કડી પ્રથમ લખી છે.

હૃદયનું હીર. નયનનું નૂર, જુગથી જોતનું જગમે;
ચિંતાવિણ કંઈત નિતીથી શરીરની આખતો થાગમે.

પંચમજ્જેજના પાંચ ગરબા વર્તમાન કાળના ચાલતા રાગોમાં ગોઠવેલા છે. આ ગરબા નડીઆદ મ્યુનિસિપાલેટી તાબાની કન્યાશાળા નંબર ૩ ની કન્યાઓ બાવ તથા તાલ સાથે ગાય છે. ધર્મામના મેળાવડા, દરબાર વગેરે પ્રસંગે જ્યારે સજ્જનો સમક્ષ આ ગરબા ગવાતા ત્યારે સર્વને અત્યંત આનંદ થતો. ગરબાના રાગો ગામડાની કન્યાઓને પ્રથમ કડણુ લાગે તેવા છે પણ જેવી રીતે બાળપોથીના રાગો બાળકોને સ્ત્રી શિક્ષકોથી સરળ અને આનંદ આપનારા થઈ ગયા છે, તેમ આ રાગો પણ સ્ત્રી શિક્ષકો જે સંભાળથી શિખવે તો જરૂર સરળ ને આનંદ આપનારા થાય તેમ છે. ગરબાની સંકલના સાધારણ અને વિચારો ઉત્તમ છે. રાગો ગરબાના મથાળાપર જણાવવામાં આવ્યા છે, છતાં જે કોઈ એન કે બંધુને સાંભળવાની અભિલાષા હશે ને મને મળશે તો હું ગાઈ સંભળાવીશ. આ ગરબા શાળાની કન્યાઓને શિખવવામાં આવે તો બાળાઓને ઘણો આનંદ તેમજ રાજ્ય પ્રત્યે અત્યુત્તમ પ્રેમનું ઉત્પન્ન થાય તેમ છે. આશા છે કે કદરેદાન પ્રજા તેમજ સરકાર માળાપ કદર કરશેજ.

લી૦ હાસાનુદાસ.

શિવલાલ હગનલાલ આલેયા.

નડીઆદ મ્યુ૦ તા૦ ઉદ્દે સ્કુલના પ્ર૦ મ૦ શિક્ષક.

રૂડા રામ આ રાજ્યથી વાતો સદુ વહેમી ટળી,

પાપી પીઠારા હણી જીલમીદગી પીડા પ્રજાની હરી,

આવા જોજ ભુપાલ પાલ રૈયતના રાજો સદા,

બદલો બાળકથી નવ વળે પ્રભુજી કાપો આપદા.

રાજ્યારોહણના માંગલિક દિવસે નડીઆદ
કન્યાશાળા નંબર ૩ માંગવાયલો ગરબો.

તા-૧૨-૧૨-૧૯૧૧

જોર્જમેરી પૂજન.

શ્યામરંગ સમીપે ન જાઉં હવે આજ પછી શ્યામ-એ રાગ

૧

જોર્જ મેરી પૂજવાને જમ્યે.

ઓ બેની સહુ જોર્જ મેરી પૂજવાને જમ્યે:-ટેક
ભારત પિતાને વળી હિંદ મૈયાને, (૨)

તન મન ધન અપી ધન્ય થમ્યે.— ઓ બેની
સત્ય પ્રેમ ધર્મ નીતિને પવિત્રતાનાં,

પત્ર પુષ્પ ધૂપ ધરી જમ્યે.— ઓ બેની

અરૂણ રંગ તેજ મધુર માગે મુગટ સો'યા,

ગગનપાર યજ્ઞોગાન વહીએ.— ઓ બેની

આવો આ મંડપમાં બાલવા'ણાં ઘેણાં,

જીવન સકળ સેવનમાં સહીએ.— ઓ બેની

રાજ્યારોહણને વર્ષ થયે નડીઆદ કન્યાશાળા
નંબર ૩ માંગવાયલો ગરબો. તા. ૧૨-૧૨-૧૯૧૨
લઈ કુમકુમની થાળ લરી દાડમની ડાળ—એ રાગ.

૨

સૂર માંને નામી શીષ, સકળ ઉચરો આશીષ,
મેરીજોર્જને અખંડ આયુષ્ય દે.....જો.
વિભુ વિનતિ અમારી ઉર લેજો,
મેરીજોર્જને અખંડ આયુષ્ય દે.....જો.

(સાખી-સારંગ)

બંધી ચંદ્રકાળા વધી થાય ઉજળી રાત,
વંશ વૃદ્ધિ તવી હજો અવિચળ રેજો તાજ.
* ચઢતી કળા ધ્રુવ સમીરે થાજો (૨)
યશ કીરતિ ગાન સદુ કોમ ગાજો (૨)
શત્રુ સદુ થાજે શાન્ત શ્રીપતિની મહાયતાથી.

(સાખી-સારંગ)

લલાટ યશનો ચાંદલો ગુલ ગુણનાજ શુકન,
કુસુમમાળ કીર્તિ તારી પામ્યા છો રાજન.
બાળ વાણીએ લક્ષ્મી વાસો રહેજો,
મેરીજોર્જને અખંડ આયુષ્ય દે.....જો.

* કંકણ કર વિષે ચમકે નમારાં—એ રાગ.

શાળ્યારોહણને બે વર્ષ પુરાં થયે નહીઆદ
કન્યાશાળા નંબર ૩ માં ગવાયલો ગરબો

તા. ૧૨-૧૨-૧૯૧૩

૩

સખી જો જો આકાશે ! (૨)

આજે સોનાનો સૂર્ય રૂડો ઉ.....ગ્યો.

ભારત ભૂપના પ્રતાપે; (૨^{મી})

આજે સોનાનો સૂર્ય રૂડો ઉ.....ગ્યો.

(સાખી-સારંગ)

મેરીમાત સૌભાગ્યના પુણ્યનો દે એ પ્રકાશ,
જોજ્જપિતાના પુણ્યથી રંગવિવિધ દે આત્મા.

*વા'વા ઉપકારી રૂડા સૂર્ય-પૂજુ હું પ્રભાતે,
તુજ સમા ઉપકારી જે જન-પૂજુ હું પ્રભાતે,

(સાખી-સારંગ)

ઉપકારી વૃત્તિ થકી વાદ્યો સૂર્ય ! પ્રતાપ,
મોટાઈ રખે રાખતો મુજ માતતાત પ્રતાપ.

સખી જો જો આકાશે ! (૨)

આજે સોનાનો સૂર્ય રૂડો ઉ.....ગ્યો.

* સખી ચંદ્ર ચઢ્યો આકાશ ઝરમર ઝરણાં-એ રાગ.

ઈનામના મેળાવડામાં નડીઆદ કન્યાશાળા
નંબર ૩ ની કન્યાઓએ ગાયેલો ગરબો.

સ્માપતિ રામને રીઝવો—એ રાગ.

૪

આ મંડપમાં શાણી સાહેલી સહુ આવો (૨)

મેરીઝેઝ માતતાતને વધાવો— આ૦

નગરવાઝી નટપુરનાએ હાંશશી,

ખાંધ્યાં તોરણ સુરભિ રૂડાં પુષ્પથી,

આપણુ સ્તુતિ કરી કૃતાર્થ થાવો—આ૦

(સારંગ-સાળી)

મોટા જન સહુ રીઝવે ખરચી તંન મન ધન,

બાળક સૌ પાચે પડે તો માતપિતા પ્રસન્ન.

કાલા ઘેલા શબ્દોથી રીઝવશું,

માતા પિતા કહી કહી હસશું,

વળી ચરણ ચુમી ચુમી લમ્પશું લાવો—આ૦

નડીઆદ કન્યાશાળા નંબર ૩ માં બીજા પ્રસંગે
ગવાયલા ગરબા તથા ગાયનો.

રૂડી શોભા અપાર (૨)

બેની બની શી ઋતુરાજની—એ રાગ.

૫

શાણી આવો સહુ આજ (૨)

પ્રેમે વધાવો પૃથ્વીનાથને:

મેરી માતા તણા શિરતાજને

બેની પ્રેમે વધાવો પૃથ્વીનાથને—શાણી૦

(, સાબી-સારંગ)

સીતા સમી ભારતભૂમિ ધન્ય ધન્ય તુજ ભાગ્ય,
રામા સમા પ્રીય પતિ મળ્યા જોગલલા ભૂપાલ.

ધન્ય અમને અરે હારે (૨)

ભારત ભક્તી માતરે-જન્મતું કુખે થયો,

ધન્ય તમને અરે હારે (૨)

ભક્તજોગ તાતરે-લાંવા બાળાએ લલ્હો;

આવા લાંવા સદાય દેજો આપ

આ....પ, કાપો પા....પ, પ્રમુખા....પ

પ્રેમે વધાવો પૃથ્વીનાથને—શાણી૦

હરિ ભજન વિના દુઃખ દરીઆ સંસારનો—એ રાગ

૬

જગની શણગાર,

જોઈતણો જશ જગમાં જુગ જુગ જામજો.

ભારત ભૂપાલ,

જોઈ તણો જશ જગમાં જુગજુગ જામજો.

સુધારા ધારા સૌ સારા—લાગે પ્રજાને ખડુ ખ્યારા

તે છે અનહદ બુદ્ધિવાળા—બુદ્ધિવાળા—જગનાં

હિંદ કુલવાડી અતિશે લેઈ—અન્ય કુલવાડીથી અતિમેઠે

એ જોઈ પિતા પુણ્યે દીપ—પુણ્યે દીપ—જગનાં

પુણ્યશાળી પ્રતાપી પિતા ખ્યારા દિહી તખ્તે દીપો વા'લા

એ આશીષ દે સરવે આળા-સરવે આળા—જગનાં

સંવાદ

પ્રેમના જુદા જુદા છે પ્રકાર—એ રાગ.

૭

સર્વ—આવો શાણી સાહેલી સૌ આજ,
વધાવો ભારતના મહારાજ.—આવો
હૃદયથાલ લક્ષ્મિહાર રૂઝ પેરાવો,
પ્રેમ રૂપી પુષ્પોથી હોંશે વધાવો,
કરો રૂકું આ કાજ;

વધાવો ભારતના મહારાજ.—આવો

કંચન—એન ચતુર લક્ષ્મી ? હાતમ દિલના શુરવીર
શાહનશાહ જોઈ પાંચમા અને શાહનશાહ
બાનુ મેરી તે આપણાં પિતા માતા છે અને
આપણે તેમનાં બાળક છીએ. આર્ય બાળકોના
આણંદે આણંદમાં પિતા માતા પ્રત્યેનો ધર્મ
પ્રસરી રહ્યો છે, છતાં આજે સર્વ ભેગાં મળી
અતિશયોક્તિ કરવાનું શું કારણ ?

ચતુર—અતિશયોક્તિ ! એન કંચન આ અતિ-
શયોક્તિ નથી; પણ અંતઃકરણનો ઉભરાતો
પ્રેમ છે. કહો એન જ્યારે આપણા ઘરમાં કેમ
વડીલની વર્ષ ગાંઠ હોય છે ત્યારે કેવી રીતે
વર્તવામાં આવે છે !

કંચન—આખા ઘરનાં સર્વ માણસોમાં આનંદ
આનંદ ને આનંદજ, સારાં સારાં વસ્ત્રો પહે-
રવાં, સાડાં સાડાં ખાલું, સર્વ મળી પ્રભુની
પ્રાર્થના કરવી કે આંવા ફડો દિવસ તેણે
આપ્યો.

ચતુર—કહો ત્યારે એ અતિશયોક્તિ કહેવાય ?

કંચન—ગિલકુલ નહિ.

ચતુર—તો આ અતિશયોક્તિ કેમ કહેવાય.

કંચન—ત્યારે શું આજ આપણા ભણા ને પ્રેમી
મહારાજનો જન્મ દિવસ છે ?

ચતુર—ના.

કંચન—તો ??

ચતુર—જન્મ તારીખ કરતાં પણ સારો દિવસ છે.

કંચન—શો ?

ચતુર—ભૂમંડળમાંના ઘણા દેશોના રાજા અને
પોતાની પ્રજાને બાળક પેઠે પાળનાર તથા
ધર્મનું રક્ષણ કરનાર આપણાં માન્યવંતાં
પિતામાતા જોઈએ તેની પ્રભુની કૃપાથી અને
આપણાં સહભાગ્યે આ આર્ય ભૂમિપર
પોતાનાં પવિત્ર પગલાં મુકી આ ભૂમિને
સને ૧૯૧૧ ના ડીસેમ્બરની બારમી તારીખે

પવિત્ર કરી છે, માટે તેજ સાલથી જેમ હનુ-
માનના હૃદયમાં રામનામ કોરાયલું હતું તેમ
આ આર્ય લોકોના હૃદયમાં જોજીમેરી નામ
કોરાયું, તેથી એ દિવસ સર્વને આનંદનો
થયો. આપણા આર્ય લોકોએ પોતાની રૂઢી
મુજબ એ દિવસ વર્ષે વર્ષે પરમઆનંદમાં
ગાળવો એવો ઠરાવ કર્યો છે. એ દિવસ આ
ખીજી વખત આવવાથી આ હૃદયમાં રહેલો
આનંદ ઉભરાઈ બહાર આવે છે.

કંચન—ધન્ય છે આ આર્યલોકોને!! કે તેઓ
પોતાનો ધર્મ કદી પણ ભુલ્યાજ નથી, ભુલા-
વાના નથી અને ભુલશે પણ નહિ. આપણે
પણ તેમનાંજ સંતાન છીએ તો ચાલો પ્રમુ-
ની પ્રાર્થના કરીએ કે:—

હે પરમાત્મા તું અમારાં ધુરંધર ધર્મિષ્ઠ
રાજારાણીને હમેશાં સહાય કરજે અને તારા
આજ્ઞાકિંત સર્વ દેવોને તું આજ્ઞા કરજે કે
અમારાં લજ્ઞાં પિતામાતાને સહાય કરવા
હમેશાં તત્પર રહે.

જાહેર ખબર.

- (૧) શાળા ઉપયોગી ગાયનો, ગરબા તથા સંવાદો હવે પછી જાહેર પડશે. ગાયનો તથા સંવાદો વિદ્યાર્થીઓ તેમજ કન્યાઓ ધણી સારી રીતે કરી શકે તેવાં છે.
- (૨) છપાય છે ધોરણ ૪ તથા ૫ માટે હિંદુસ્તાનની ભુગોળ ગદ્યપદ્ય સાથે નમુના માટે જુઓ પાછળ હિમાલયનું વર્ણન આ ભુગોળ એવી રચીક તેમજ સહેલા રાગોમાં છે કે મહેતાજી. ઓની મહેનત ઓછી થાય છે ને વિદ્યાર્થીઓને આનંદ તેમજ જ્ઞાન મળે છે. ઓગટ્ટની તારીખ ૩૧ સુધી નામ મોકલનાર પાસે રૂ. ૦-૧-૬ લેવામાં આવશે ત્યારપછી રૂ. ૦-૨-૦ પડશે.
- (૩) આનંદ સાથે જ્ઞાન આપે એવો ધોરણ-૫-૬-૭ તેમજ વર્નાક્યુલર તથા પ્રાવેશિક પરીક્ષાના ઉમેદવારોને ઉપયોગી ગદ્યપદ્યમાં લખાયેલા હિંદનો ઇતિહાસ છપાય છે. સપ્ટેમ્બર પુરો થતાં સુધી નામ નોંધાવનારને એક નકલના રૂ. ૦-૮-૦ અને ત્યારપછી રૂ. ૦-૧૦-૦ પડશે માટે ભૂલ ખાવી નહિ.

નમુના માટે જુઓ નીચેની કવિતા.

ગઝલ કવ્વાલી અથવા પેલું ખકરી કેફ—એ રાગ.

ખનતો ને ખન્યો ઇતિહાસ,
ચારે ખંડનો જે ખાસ;
તેનાં કારણ હીસે ચાર,
ધર્મ ધન ધરા ને નાર. ૧

તેથી જીવ ગયા છે અનેક,
લડીને દેશ એકે એક;
તે મૌ વાચનથી સમજાય,
સમજી સાર ગ્રહણ તો થાય. ૨

જોવા ખોડ ખાંપણ જન,
લે છે આરમી સાધન;
ગુણ દોષોને જોવા ખાસ,
લો આ આરમી ઇતિહાસ. ૩

લઈને વાંચો વા'લા વીર,
દુર્ગુણ દુર કરી થાવ ધીર;
જેથી આવે હૃદયે હીર,
ને જગમાં થશે ગંભીર. ૪

હિમાલયનું વર્ણન.

સવૈયા છંદમાં ગવાય છે.

ખાળકરાજા ચાલો જઈએ રૂષિરાજ હિમાલય જંહ,
 સકળ પૃથ્વીના પર્વતમાંડી ગિરિરાજ કહેવાયે તેહ;
 ગંગાથી બ્રહ્મપુત્રા સુધી લાંબો પથરાયો ગિરિરાય,
 આપણુ નાના તોપણ ચાલો મુસાફરી કરીએ નિર્ધાર. ૧

મોટાં કામો હિંમત ભીડી હોંશ ધયાંથી પુરાં થાય.
 આતો ફક્ત મુસાફરી આપણી પંદરસો માઈલ કહેવાય;
 પર્વત ઉપર નજર કરોને છ માઈલ ઉંચા છે વીર,
 ત્રણ માઈલની ઉંચાઈ ઉપર સદા પડી રહે છે ત્યાં હીમ. ૨

ઝાડ જનાવર કોઈ ન જીવે તો જનથી ત્યાં કેમ જવાય,
 માટે નીચા રહીને નીરખો શાં ! શ્વેત શિખર સોહાય;
 ગૌરીશંકર સૌથી ઉંચું હિમાલયનું શિખર છે,
 ધવલગિરિ કાંચન ગંગાને શંકરનું પણ શિખર છે. ૩

રૂષિરાજ વળી ગિરિરાજને હિમરાજમાં સાજ બહુ,
 સકળ પૃથ્વીનાં ઝાડ જનાવર તણા નમુના દિસે સહુ;
 અન્ય દેશના મોટા પહાડો ગિરિરાજમાં સમાઈ જાય,
 એવી એમાં ખીણો જીઓ આનંદે મનડું હરખાય. ૪

જળશ્લેષક આ પ્રદેશમાંથી સરિતાઓ સરતીજ અપાર,
 ગંગા જમનાં સિંધુ સતલજ બ્રહ્મપુત્રા નામો નિરધાર;
 ગિરિરાજ આ મૌન્ય ધરીને બેઠા તે બંધુ બેની,
 છતાં દુહીતાઓ દોડે બાણે પીયુ મળવા થઈ ઘેલી. ૫

સોલ ઐજન્ટ.

શા. ઘોડાલાલ રણઝોડદાસ.

ધી સરસ્વતી બુક ડીપોના મેનેજર.

કે સાંચીપળા.

મુ. નડીઆદ.

